

MERSİN'DE XIV. YÜZYILDAN BİLİNMEYEN İKİ YAPI: CAMİLİ (GÖKÇELİ) KÖYÜ MERKEZ CAMİSİ VE TÜRBE Sİ*

*H. Sibel ÜNALAN***

ÖZET

Günümüzde, Mersin merkeze bağılı bir köy olan Camili (Gökçeli); Selçuklular devrinde, Anadolu'ya göç eden Bozok ve Üçok Oğuz boylarına mensup aşiretlerden Tarsus ve çevresine yerleşen Varsak Türkmenlerinin yedi boyundan birisi olan Gökçeli boyu tarafından kurulmuştur. Bu boy, bugünkü Mersin'in 10 km. kuzeydoğusundaki Deliçay ile 8 km. batısındaki Mezidli Deresi arasındaki alana yerleşmiştir. Köy, adını camisinden almıştır. Kare planlı cami, mihraba paralel üç sahnınlıdır ve üstü düz ahşap bir tavanla örtülüdür. Düzgün kesme taşlarla inşa edilmiş olan caminin dış kaplamaları onarımlar sonrasında neredeyse tamamen değiştirilmiştir. Bu onarımlara rağmen yapı oldukça kötü durumdadır. Caminin güneybatı köşesine, 1978 yılında bir minare eklenmiştir. Minare XX. yüzyıl Mersin minarelerinde görülen tipik özelliklere sahiptir. Camide alınlıklar üzerinde yer alan aşınmış durumdaki gülbezekler ile giriş kemeri ve kitabe levhasındaki süsleme motifleri dışında herhangi bir süsleme yoktur. Türbe, caminin güneyinde yer alan mezarlığın giriş kesimindedir. Düzgün kesme taşlarla inşa edilmiş olan kare planlı türbe de beden duvarlarındaki çatlaklardan dolayı kötü durumdadır. Heyelan nedeniyle caminin ve türbenin beden duvarlarında büyük çatlaklar oluşmuştur. Üstü, geçişleri pandantiflerle sağlanmış bir kubbeye örtülü olan türbede üç mezar bulunmaktadır. Son derece sade olan yapıda süslemeye yer verilmemiştir. Bu çalışma ile haklarında herhangi bir bilgi ve yayın bulunmayan cami ve türbenin rölöve çizimleri ve fotoğraflar eşliğinde tanıtılması, yıkılma tehlikesinden dolayı bir an önce belgelenmesi, Türk Mimarisi ve Mersin Tarihi içindeki yerlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mersin, Gökçeli Köyü, Camili Köyü, Cami, Türbe, Türk Mimarisi

*Bu çalışma, "Mersin-Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi ve Türbesi" başlığıyla 19-22 Kasım 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilen Mersin Sempozyumu'nda tarafımdan sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölüm Başkanlığı, El-mek: sunalan@adu.edu.tr

UNKNOWN TWO BUILDINGS OF THE XIVTH CENTURY IN MERSİN: CAMİLİ (GÖKÇELİ) VILLAGE CENTRAL MOSQUE AND TOMB

ABSTRACT

Today, Camili (Gökçeli) Village is a village in the center of Mersin. The village was founded in Seljukian period by the Gökçeli tribe which was one of the seven tribes of Varsak Turkomen who were one of the Bozok and Üçok tribes having migrated to Anatolia and having settled around Tarsus. This tribe inhabited the land between Deliçay, 10 km. north-east of and Mezidli stream, 8 km. west of today's Mersin. The village got its name of from its mosque. The mosque, planned in square shape, has got three nave and is covered with a plain wooden roof. The coatings of the outer walls of the mosque having been built even cutted stones, were replaced all but completely after the restorations. The construction is in bad condition though. A minaret was added to the south-west corner of the mosque in 1978. The minaret has got typical features of the minarets of the XXth century in Mersin. There is no decoration in the mosque except destroyed rosettes on the pediments with decorative motifs on the inscription panel and entrance arch. The square shaped tomb being built with even-cutted stones and being in the north of the mosque is in bad condition because of the cracks on the body wallls. There have been largecracks on the walls of the mosque and the tomb because of the landslides with this study, Tomb is covered with dome. Transitions to the dome are provided by with pendentives. There are three graves in the tomb. There is no decoration in the tomb which is the extremely simple. It is aimed to introduce the mosque and tomb, about which there is no information and publication, throug photos and plan drawings; to define its importance in Mersin's history and in Turkish architecture and also to confirm it to be historical as soon as possible because of the danger of collapsing.

Key Words: Mersin, Gökçeli Village, Camili Village, Mosque, Tomb, Turkish Architecture

Giriş

Mersin, 1841 yılında, Gökçeli bucağına bağlı olan Tarsus ilçesinin bir köyü iken 1852 yılında kaza olur ve Tarsus'a bağlanır. 1864'de Tarsus'tan ayrılarak Gökçeli, Elvanlı ve Kalınlı bucaklarının birleştirilmesiyle ilçe merkezi olmuş ve Adana'ya bağlanmıştır. 1888 yılında Mersin, sancak merkezi olunca Tarsus buraya bağlanır. 1924 yılında il haline getirilen Mersin sancağı, 1933 yılında İcel ilinin merkezi olmuştur¹. Selçuklular devrinde, Anadolu'ya göç eden Bozok ve Üçok Oğuz boylarına mensup aşiretlerden Tarsus ve çevresine yerleşen Varsak Türkmenlerinin

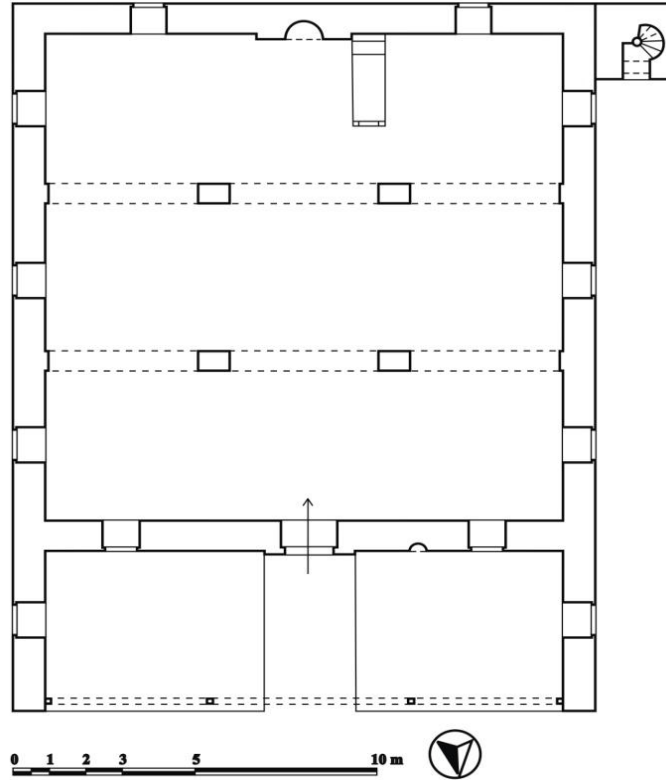
¹ S. Uğur, **İcel Tarihi**, C.2, Mersin 1944, s.15; M. H. Altay, **Adım Adım Çukurova**, Adana 1965, s.87; M. N.Çıplak, **İcel Tarihi (Tarihi-Turistik Zenginlikleriyle)**, Ankara 1968, s.277; A. Demirtaş, **İcel İli Yakın Çevre İncelemeleri**, Ankara 1990, s.81; M. Ş. Develi, **Dünden Bugüne Mersin (1836-1990)**, Mersin 2001, s.107; A. Akgündüz-vd., **Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Eshâb-ı Kehf**, İstanbul 1993, s.131; A.Tutar, "XIX. Yüzyılın Sonlarında Mersin Sancağında Müslümanlar ve Gayrimüslimler", **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 9:2, 2004, s.25; İ. Oğuz, **Tarsus Şer'iyye Sicillerine Göre Mersin Kentinin Kuruluş Öyküsü**, Mersin 2006, s.22.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

yedi boyundan birisi olan Gökçelü (Gökçeli) boyu tarafından kurulduğu bilinen Camili (Gökçeli) Köyü, bugün Mersin merkez köylerinden birisi olarak Mersin'in 10 km. kuzeydoğusunda yer almaktadır². Köyün merkezinde bir cami ve bir türbe bulunmaktadır. Amacımız, yayınlarda hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan ve bilinmeyen bu iki yapıyı çizim ve fotoğraflar eşliğinde tanıtarak Türk Mimarisi içindeki yerlerini belirlemeye çalışmaktır.

Cami ve türbe, köy merkezinde yer almaktadır. Caminin güneyinde bulunan Camili Köyü Mezarlığı'nın içinde, girişte yer alan türbe oldukça bakımsız durumdadır. Kare planlı cami, mihraba paralel üç sahnalıdır ve üstü düz ahşap bir tavanla örtülüdür. Kuzeyinde, üstü düz ahşap tavanla örtülü bir son cemaat yeri, güneybatısında ise 1978 yılında camiye eklenen bir minaresi bulunmaktadır (Şekil 1)³. Düzgün kesme taşlarla inşa edilmiş olan caminin dış kaplamaları, onarımlar sırasında⁴, yerden yaklaşık olarak pencerelerin alt hizasına kadar, yer yer de pencerelerin çevresinde neredeyse tamamen değiştirilmiştir (Fotoğraf 1, 2, 3). Bu onarımlara rağmen yapı oldukça kötü durumdadır.

Şekil 1- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, plan.

² S. Uğur, *age*, s.13; F. Sümer, "Çukur-Ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1, Ankara 1964, s.73; A. Akgündüz-vd., *age*, s.177, A. S. Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri (Sosyo-Ekonomik Tarih)*, Ankara 2001, s.178.

³ Yapıların rölevelleri için gerekli ölçülerin alınmasında yardım eden Okutman Mehtap Çelik ve Köy Muhtarı Bayram Ali Davran'a; Corel Draw programında çizimlerin üstünden geçen Araştırma Görevlisi Nurdan Yılmaz'a teşekkürlerimi sunarım.

⁴ Yapı, 1982 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2004 yılında ise köy halkı tarafından onartılmıştır. Cami, Köy tüzel kişiliğinde iken Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. 18.12.2007 tarih ve 3398 sayılı karar ile taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Bkz. *Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı Mersin Camili (Gökçeli) Köyü Camii 12.11.2007 Tarihli Tescil Fişi*, Kültürel ve Doğal Varlıkları Koruma Envanteri No:33.00.02/09.

Harim ve son cemaat yeri, dört yöne eğimli, üstü kiremit kaplı bir kırma çatıyla örtülüdür (Fotoğraf 1). Yapının beden duvarlarını bir sıra düz saçak dolanmaktadır. Yapının tüm dış cephelerinde heyelan nedeniyle olduğu söylenen çatlaklar vardır⁵ ve bu çatlaklar iç duvarlarda izlenebildiği gibi son cemaat yerinin doğu duvarı önünden başlayarak kuzeye doğru yer döşemesinde de devam etmektedir. Güney ve kuzey cepheleri üzerinde ikişer, doğu ve batı cepheleri üzerinde ise dörder pencere yer almaktadır. Dikdörtgen şekilli pencerelerin sivri kemerli birer alınlıkları vardır (Fotoğraf 2, 3). Doğru ve batı duvarları kuzeyde uzatılarak son cemaat yerinin yan duvarları oluşturulmuştur. Son cemaat yerinin yan duvarları ortasına denk gelen pencere alınlıklarının kilit taşı üzerinde oldukça aşınmış durumda birer gülbezek dikkati çekmektedir (Fotoğraf 4).

Caminin güneybatı köşesine eklenen düzgün kesme taşlarla inşa edilmiş minarenin kare planlı kürsüsü XX. yüzyıl Mersin minarelerinde görülen tipik form ve süslemeye sahiptir. Dikdörtgen şekilli giriş açıklığı, kürsünün kuzey duvarı üzerine yerleştirilmiştir. Kürsünün köşeleri, gövdesinde spiral silmelerin yer aldığı silindirik bir şekilde, batı ve güney duvarı ise birer gülbezekle süslenmiştir. Güney duvarı üzerindeki gülbezek geniş dilimli bir çerçeveye kuşatılmıştır. Gülbezeğin üst kısmında 1978 yılı yazmaktadır (Fotoğraf 5). Silindirik pabuç kısmı üzerinde yükselen minare gövdesi ve petek kısmı çokgen planlıdır (Fotoğraf 1). Mukarnaslı şerefe altında gülbezeklerle süslü bir bilezik vardır.

Son cemaat yerinin doğu kesimi cami görevlilerinin kullanımı için sonradan kapatılmıştır (Fotoğraf 6). Son cemaat yeri, dört demir ayak üzerine oturan düz ahşap bir tavanla örtülüdür. 1982 yılındaki onarım sırasında, ahşap ayakların yerine demir ayaklar yapılmıştır⁶. Kuzey cephesinin batı kesiminde, yarım daire kesitli bir dış mihrap vardır (Fotoğraf 7), doğu kesimindeki dış mihrap⁷ ise bu kesime sonradan yapılan oda nedeniyle görülememektedir. Kuzey cephe ortasında yer alan zıvanalı geçmeye sahip basık kemerli giriş açıklığı cepheden hafifçe dışa taşkın dikdörtgen şekilli bir çerçeve içine alınmıştır (Fotoğraf 7). Kemerin kilit taşı üstünde, büyük kısmı aşınmış durumda kabartma bir gülbezek ile hemen üst kısmında üç adet silik durumda stilize palmeti anımsatan motifler bulunmaktadır (Fotoğraf 8). Basık kemerin üst kısmında kitabe levhası yer almaktadır. Uçları sivri şekilde sonlanan elips formlu bir kartuş içinde oldukça aşınmış durumda üç satırlık yazıt; kartuşun dış köşelerinde sol üstte, içinde dört küçük karenin yer aldığı kare şekilli geometrik bir motif, sol altta çarkifelek motifi, sağ üst ve altta yüzeyleri farklı süslenmiş birer gülbezek vardır (Fotoğraf 9).

Caminin girişi üstünde yer alan kitabe, harflerin büyük kısmı aşınmış ve oldukça kötü durumda olduğundan okunamamıştır. Cami üzerine asılmış tanıtım levhasındaki bilgiye göre cami kitabesinde, *Lailahe illallah Muhammeden Resulallah Sahibül Hayrat Hasan bin Yahşi Ahmet Cemaziyelahir Sene 716* yazmaktadır⁸. Yapının Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndeki tescil fişinde ise kitabe "*La ilahe İllallah Sahibü'l-hayrat Hasan bin Yahşi Ahmet Sene 716 (M.1316)*" şeklinde okunmuştur⁹. Kitabede, *Lailahe illallah Muhammeden Resulallah* yazısı zorlayarak seçilebilmektedir (Fotoğraf 9). Ancak aşınma nedeni ile bani ve tarih kısmını okumak mümkün olamamıştır.

⁵ Köy muhtarı Bayram Ali Davran'ın verdiği şifahi bilgidir. Ayrıca bölgedeki heyelanla ilgili olarak bkz. S. Özdemir, **Adana-Mersin Otoban Güzergahında Oluşan Heyelanlar ve Islah Önerileri**, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana 2006, s.77-80.

⁶ Bkz. VGM. **Mersin Camili (Gökçeli) Köyü Camii 12.11.2007 Tarihli Tescil Fişi**.

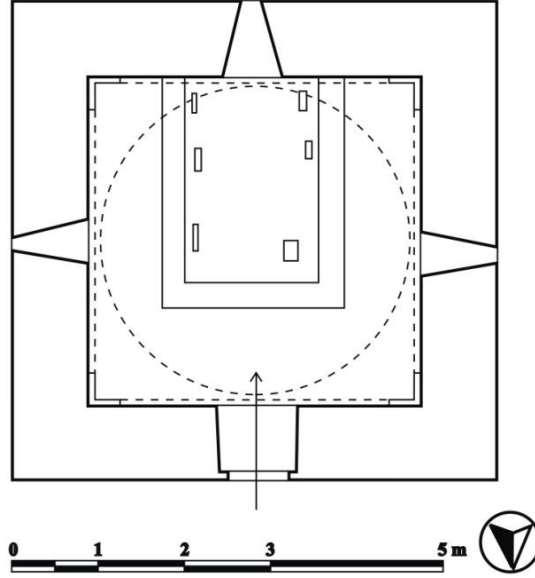
⁷ Ay.yer.

⁸ Cami ve türbenin adlarının geçtiği tek yayın olan O. C. Tuncer'in Anadolu Kümbetleri adlı eserinde de kitabede "*Lailahe İllallah Muhammeden Resulallah Sahibühayran Hasan bin Yakşi Ahmet Cemaziyelahir Sene 716*" yazdığı belirtilmektedir. Bkz. O. C. Tuncer, **Anadolu Kümbetleri 2 Beylikler ve Osmanlı Dönemi (Kayseri İline Kadar)**, Ankara 1991, s.223.

⁹ Bkz. VGM. **Mersin Camili (Gökçeli) Köyü Camii 12.11.2007 Tarihli Tescil Fişi**.

Basık kemerli giriş açıklığı, içte dikdörtgen şekillidir. Üstü düz ahşap bir tavanla örtülü, kare planlı harim, mihraba paralel üç sahnıdır (Fotoğraf 10). Düzgün kesme taştan örülerek yapılmış payeler birbirlerine ve duvarlar üzerindeki pilastrlara sivri kemerlerle bağlanmıştır. Payeler, kemerler ve mihrap dışında, yapının iç duvarları sıvalı ve boyalı durumdadır. Güney ve kuzey duvarları üzerinde ikişer, doğu ve batı duvarlarında üçer dikdörtgen şekilli pencere vardır. Gerek duvarlarda gerekse kemerlerde, dış cephelerdeki gibi çatlaklar oluşmuştur. Minare gövdesindeki süslemelere benzer süslemeli girişe sahip taş minberin sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Dikdörtgen bir çerçeveye kuşatılmış olan mihrap nişi, yarım daire kesitlidir. Çeyrek küre şekilli kavsarası onarımlar sırasında yenilenmiştir (Fotoğraf 11).

Camili Köyü Mezarlığı'nın içinde yer alan kare planlı üstü bir kubbeyle örtülü türbe, düzgün kesme taşlarla inşa edilmiştir¹⁰ (Şekil 2). Düz bir saçakla son bulan gövdenin üstünde, sekizgen prizma şekilli yalancı bir kasnak bulunmaktadır. Kubbe dıştan betonla kaplanarak aynı zamanda kasnağa saçak oluşturacak şekilde dışa taşırılmıştır. Kubbenin dıştan betonla kaplanma işlemi 1982 yılı onarımına aittir¹¹. Duvarlar üzerinde yer yer çatlaklar oluşmuştur. Güney, doğu ve batı duvarları üzerinde mazgal şekilli birer pencere vardır (Fotoğraf 12).

Şekil 2- Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi, plan.

Kuzey cephesi ortasında, dikdörtgen şekilli sade bir çerçeve içine alınmış basık kemerli giriş açıklığı yer almaktadır. Giriş içten dikdörtgen şekillidir ve sivri kemerli bir alınlığa sahiptir (Fotoğraf 14). Kubbe geçişleri pandantiflerle sağlanmıştır. Tüm duvarların üst kesimi duvar genişliğinde büyük sivri birer kemerle sonlanarak kubbe yükü zemine aktarılmıştır. Kemer üzengileri arasına yatay olarak birer ahşap hatıl atılmıştır (Fotoğraf 14). Türbenin güney, doğu ve

¹⁰ Türbe ile ilgili hiçbir yayın bulunmamakla birlikte O. C. Tuncer'in Anadolu Kümbetleri adlı eserinde türbe ile ilgili şu kısa bilgi yer almaktadır: "Onbeş ince yonu sıradan oluşan kare planlı türbe, Vakıflar'ca restore edildi. Restoratör Yusuf Erdoğan'ın verdiği bilgi ve gösterdiği fotoğrafa göre biraz içeri çekilerek yükselen ince yonu çokgen kasnak 5. sırada bir silme oluşturmakta olup, külah kaplamasına ait iz görülmemiştir. Bu nedenle tanıtılmakla yetinilip türbe olduğu için incelemeye alınmamıştır". Dolayısıyla O. C. Tuncer, kasnak üstünde külahı dair bir iz bulunmaması nedeniyle yapıyı türbe olarak kabul etmiş ve incelememiştir. Bkz. Age, ay.sy.

¹¹ Bkz. Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı Mersin Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi 14.01.2008 Tarihli Tescil Fişi, Kültürel ve Doğal Varlıkları Koruma Envanteri No:33.00.02/04.

batı duvarları üstünde birer mazgal pencere vardır. Türbenin içinde, üç mezara ait, özensiz yerleştirilmiş baş ve ayak şahideleri bulunmaktadır (Fotoğraf 15). Ayak taşları düzdür, herhangi bir süsleme ve yazıya yer verilmemiştir¹². Erkek mezar taşı olduğu anlaşılan birinci mezarın baş şahidesinde Osmanlı kavuğu vardır. Bu şahidenin kare şeklindeki gövde kısmında herhangi bir yazı ve süsleme yoktur. İkinci mezarın kadın baş şahidesinin ön yüzünde, Türkmen mezar taşlarında görülen bir takım sembolik motifler¹³, arka yüzünde bele kadar uzanmış örgülü uzun saç dikkati çeker (Fotoğraf 16). Üçüncü mezarın baş şahidesinin her iki yüzünde de Türkmen mezar taşlarında görülen motifler bulunmaktadır (Fotoğraf 17).

Değerlendirme ve Sonuç

Caminin girişi üstünde yer alan kitabe, harflerin büyük kısmı aşınmış ve oldukça kötü durumda olduğundan okunamamıştır. Yapının tescil fişindeki ve cami üzerine asılmış tanıtım levhasındaki bilgiye göre cami kitabesinde, Lailahe illallah Muhammeden Resulallah Sahibül Hayrat Hasan bin Yahşi Ahmet Cemaziyelahir Sene 716 (M. Ağustos-Eylül 1316) yazmaktadır. Aynı bilgiyi O. C. Tuncer de tekrarlamakta; ancak Yahşi kelimesi Yakşi olarak geçmektedir. Kaynaklarda, Hasan oğlu Yahşi (ya da Yakşi) Ahmet adlı kişiye ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte XIV. ve XVI. yüzyıllarda yaşamış biri Karamanoğlu ailesinden, diğeri Tarsus'un ilk sancakbeyi olan iki Yahşi Bey dikkati çekmektedir: XIV. yüzyıl başlarında Moğollarla mücadele sürecinde Tarsus ve çevresine geldikleri bilinen Türkmen beyliklerinden biri olan Karamaoğulları'ndan Mahmut Bey'in oğlu Yahşi Bey 1311-1312 tarihinde Karamanoğulları Devleti'nin başına geçmiştir¹⁴. Yahşi Bey'in ölüm tarihi olarak bazı kaynaklarda 1314¹⁵, bazı kaynaklarda ise 1317-1318¹⁶ tarihleri verilmektedir. Tarsus, 1516-1517 yılında Osmanlı hakimiyetine girdikten sonra sancak statüsüne geçmiştir. Tarsus'un ilk sancak beyinin 1517-1518 tarihleri arasında Mihâl oğlu Yahşi Bey olduğu bilinmektedir¹⁷. Ancak her iki Yahşi Bey de kitabede sözü edilen Hasan oğlu Yahşi Ahmed gibi görünmemektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakfiye arşivinde Hasan bin Yahşi Ahmet adlı kişiye ait herhangi bir vakfiye de bulunmamaktadır.

Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, süsleme açısından sade bir yapıdır. Son cemaat yeri yan duvarları üzerinde pencere alınlığında tahrip olmuş birer gülbezek; girişin basık kemerinde yine tahrip olmuş bir gülbezekle stilize palmet motifleri ve kitabe levhasındaki kartuşun köşeliklerinde yine gülbezeker ve çarkıfelek, yapıda görülen süslemeleri oluşturmaktadır. Bu süsleme örnekleri, Türk Sanatı'nda çok tercih edilen ve belli bir döneme mal etmenin zor olduğu örneklerdir.

Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi'nin plan tipi dikkate alındığında, üstü düz ahşap tavanla örtülü ve mihraba paralel sahnalı cami şemasının XIII. yüzyıl ile XVI. yüzyıllar arasında Diyarbakır, Kayseri, Niğde, Karaman, Ermenek, Tarsus, Kahramanmaraş ve Samsun'da tercih edilen bir plan tipi olduğu görülmektedir. İncelediğimiz cami, taş ayaklar üstüne oturan düz ahşap

¹² Türbenin Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndeki tescil fişinde, Osmanlı kavuğu bulunan mezar taşının ayak şahidesinde H.1134 (M.1625) tarihinin yazılı olduğu belirtilmekte ve türbe bu tarihten dolayı XVII. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmekteyse de (bkz. **Ay.yer.**) böyle bir tarih türbede günümüzde mevcut olan taş üzerinde bulunmamaktadır.

¹³ Türkmen boylarına ait damga ve motifler hakkında bilgi için bkz. S. Mülâyim, "Tanımsız Figürlerin İkonografisi", **Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildiriler (27-31 Mayıs 1996)**, Ankara 1998, s.219-228; N. Görgünay, **Oğuz Damgaları ve Göktürk Harflerinin El Sanatlarımızdaki İzleri**, Ankara 2002, s.7, 9; Ö. G. Temizel, **Türk Damgalarının Estetik Yapısı ve Görsel Sanatlar Dersinde Uygulama Biçimleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007.

¹⁴ Ş. Tekindağ, "Karamanlılar", **İslam Ansiklopedisi**, C.VI, İstanbul 1993, s.320; **Karaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü**, www.karamankulturturizm.gov.tr, (ET: 01.08.2012).

¹⁵ **Ay.yerler.**

¹⁶ M. A. Bozkuş, **Türkiye Selçukluları Döneminde Karamanlılar**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.53 ve dipnot 228.

¹⁷ A. S. Bilgili, **age**, s.43, 44 (Tablo 1),149.

tavanla örtülü mihraba paralel üç sahnınlı bir yapıdır. Bu şekilde mihraba paralel eksen üzerinde iki taş ayak ve üç kemer üzerine oturan ahşap tavadan oluşan yapılar XIII. yüzyılda da görülmekle birlikte daha çok XIV. ve XV. yüzyıllarda karşımıza çıkmaktadır. Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi gibi yanlarda duvarlar, ortada toplam dört taş ayak üstüne oturan düz ahşap tavanla örtülü mihraba paralel üç sahnınlı yapılara örnek olarak *Kayseri Yazır Köyü Camisi (H.668/M.1269-70)*¹⁸, *Karaman Hacı Beyler Camisi (1356)*¹⁹, *Ermenek Yukarı Havasıl Camisi (H.773/M.1371-72)*²⁰, *Niğde-Bor Sarı Ali (Yağcılar) Camisi (XV. yüzyıl)*²¹ ve *Niğde Darüzzikir Mescidi (XV.yüzyıl)*²² verilebilir. *Samsun-Çarşamba Gökçeli Camisi (XIII. yüzyıl)*²³ ise yine mihraba paralel üç sahnınlı ancak ahşap destekler üstüne oturan ahşap tavanlı bir camidir. *Niğde Hacı Dursun (Afife Hanım) Camisi (1452)*²⁴, *Niğde Şahin Ali (Şah-Ak Minare) Mescidi (XV. yüzyıl)*²⁵, *Niğde Çullaz Camisi (XV. yüzyıl)*²⁶ ve *Niğde Sır Ali Camisi (XV. yüzyıl)*²⁷ mihraba paralel iki sahnınlı örneklerdir. *Ermenek Ulu Cami (1302)*²⁸ ve *Tarsus Ulu Cami (1574)*²⁹ ise ayak sayısı çok olmakla birlikte taş ayaklar üzerine oturan mihraba paralel üç sahnınlı şemaya sahiptir.

Yapının inşa malzemesi, kemer formları, pencere alınlıkları, plan tipi dikkate alındığında ve aynı zamanda kitabesi ile ilgili olarak verilen bilgiler doğru kabul edilirse, ayrıca köyün Gökçeli boyu tarafından kurulduğu ve bu boyun XIV.-XVI. yüzyıllar arasında Çukurova Bölgesi’nde yaşadıkları düşünülürse caminin *XIV. yüzyıl başlarında* inşa edilmiş olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi’nin inşa kitabesi yoktur. İçindeki mezar taşlarında da herhangi bir yazıt bulunmamaktadır. Türbenin Vakıflar Genel Müdürlüğü’ndeki tescil fişinde, Osmanlı kavuğu bulunan mezar taşının ayak şahidesinde H.1134 (M.1625) tarihinin yazılı olduğu belirtilmekte ve türbe bu tarihten dolayı XVII. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmekteyse de böyle bir tarih türbede günümüzde mevcut olan taş üzerinde bulunmamaktadır. Mezar taşlarından birisi Osmanlı, diğer ikisi ise Türkmen mezar taşı özellikleri göstermektedir. Özellikle saç örgülü kadın

¹⁸ Plan ve bilgi için bkz. M. Çayırdağ, “Kayseri’nin Yazır Köyü’nde Bir Selçuklu Mescidi: Yazır Camii”, **Belleten**, C.LXIV, S.239, Ankara 2000, s.59-61; Y. Özbek, Kayseri’de Bilinmeyen Bir Selçuklu Yapısı: Yazır Köyü Camii”, **I.Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler (11-13 Ekim 2000)**, C.II, Konya 2001, 147-152/525-536.

¹⁹ Plan ve bilgi için bkz. İ. Temizsoy-V. Uysal, **Karaman**, Konya 1987, s.66-67; O. N. Dülgerler, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Ankara 2006, s.34-35.

²⁰ Plan ve bilgi için bkz. O. N. Dülgerler, **age**, s.35-36 (Şek.5, Res.18-20).

²¹ Plan ve bilgi için bkz. A. Gabriel, **Monuments Turcs D’Anatolie (Kayseri-Niğde)**, Tome Premier, Paris 1931, s.154 (Fig.103); O. N. Dülgerler, **age**, s.56-57 (Şek.215, Res.74).

²² Plan ve bilgi için bkz. H. Çal, **Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Camiler ve Mescitler**, Ankara 2000, 35-45.

²³ P. I. Kuniholm, “A 1503 - Year Chronology For The Bronze And Iron Ages: 1990-1991 Progress Report of The Aegean Dendrochronology Project”, **VII. Arkeometri Sonuçları Toplantısı**, Ankara 1992, s.127; C. Nemlioğlu, “Göçeli (Gökçeli) Camii”, **I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler (11-13 Ekim 2000)**, C.II, Konya 2001, s.117-136; G. Danışman, “Samsun Yöresi Ahşap Mimarisinin Gelenekselliği, Bafra İkiztepe Arkeolojik Verilerinin Işığında Çarşamba, Gökçeli Caminin İncelenmesi”, **IX. Türk Tarih Kongresi Bildiriler**, C. 1, Ankara 1986, s.135-144 (Çizim-I).

²⁴ Plan ve bilgi için bkz. H. Çal, **age**, s.11-19.

²⁵ Plan ve bilgi için bkz. H. Çal, **age**, s.46-56.

²⁶ Plan ve bilgi için bkz. H. Çal, **age**, s.57-66

²⁷ Plan ve bilgi için bkz. H. Çal, **age**, s.67-76.

²⁸ Plan ve bilgi için bkz. G. Öney, **Beylikler Devri Sanatı XIV. – XV. Yüzyıl (1300-1453)**, Ankara 1989, s.8, şek.3; O. N. Dülgerler, **age**, s.29-31 (Şek.2, Res.7-8).

²⁹ Plan ve bilgi için bkz. K. Erdmann, “Zur Türkischen Baukunst Seldschukischer und Osmanischer Zeit”, **Istanbul Mitteilungen**, 8, 1958, s.25-26 (Abb.8); G. Tunçel, “Ramazanoğullarının Mimari Eserlerinde Adana ve Tarsus Ulu Camileri”, **2. Mersin Milli Kültür ve Eğitim Sempozyumu Bildirileri (2-4 Aralık 1988)**, Ankara 1989, 194-196, 205 (Res.13).

mezar taşının benzer örnekleri Ermenek'te³⁰, Silifke civarında Türkmenlere ait mezar taşlarında³¹, Güneydoğu Anadolu'da³², Tahtacıların yaşadığı Toros eteklerindeki yerleşim yerlerinde, Kayseri'nin güneyindeki dağ eteklerinde, Kıbrıs'ta, Bağdat ve Halep'te, Balkanlardaki Tahtacı yerleşmelerinde³³, Yugoslavya'da Saray Bosna'da 1867-1868 tarihli mezar taşında³⁴, Elazığ'ın Baskil ilçesi Teslim Abdal Köyü'nde³⁵ ve Orta Asya'da³⁶ görülmektedir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere türbede bulunan mezar taşlarının benzerlerini geniş bir tarih dilimi içinde ve geniş bir coğrafyada görmek mümkündür. Dolayısıyla yazıtları da olmaması nedeniyle mezar taşlarına dayanarak türbeyi tarihlendirmek olası değildir. Kaldı ki türbedeki mezarların konumu ve taşların gelişigüzel yerleştirilişi de içindeki taşların, türbenin içinde bulunduğu mezarlıktan buraya temsili olarak koyulduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Orijinal mezarlar hakkında ise herhangi bir veri yoktur.

Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi'nde hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Plan tipi açısından dikkate alındığında ise kare planlı türbe örnekleri Anadolu'da en çok uygulanan plan tipidir. Türbenin de, herhangi bir yazıtı bulunmayışı, cami ile benzer mimari özelliklere sahip oluşu ve camiye yakınlığı nedeniyle camiyle aynı dönemde yani *XIV. yüzyıl başlarında* inşa edildiği düşünülebilir.

Sonuç olarak, bu iki yapı Mersin tarihi ve Türk mimarisi için oldukça önemli yapılarıdır. Mersin'in merkezinde, XIV. yüzyıldan günümüze ulaşan herhangi bir yapı bulunmaması bu yapıların önemini arttırmaktadır. Duvarlarındaki çatlaklar nedeniyle ciddi tehlike altında olan her iki yapının da acilen restore edilerek hak ettikleri değere kavuşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKGÜNDÜZ, A.-vd., *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Eshâb-ı Kehf*, İstanbul 1993.
- ALTAY, M. H. Altay, *Adım Adım Çukurova*, Adana 1965.
- BİLGİLİ, A.S., *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri (Sosyo-Ekonomik Tarih)*, Ankara 2001.
- BOZKUŞ, M. A., *Türkiye Selçukluları Döneminde Karamanlılar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.
- ÇAL, H., *Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Camiler ve Mescitler*, Ankara 2000.
- ÇAYIRDAĞ, M., "Kayseri'nin Yazır Köyü'nde Bir Selçuklu Mescidi: Yazır Camii", *Belleten*, C.LXIV, S.239, Ankara 2000, s.59-61.
- ÇIPLAK, M. N., *İçel Tarihi (Tarihi-Turistik Zenginlikleriyle)*, Ankara 1968.
- DANIŞMAN, G., "Samsun Yöresi Ahşap Mimarisinin Gelenekselliği, Bafra İkiztepe Arkeolojik Verilerinin Işığında Çarşamba, Gökçeli Camiinin İncelenmesi", *IX. Türk Tarih Kongresi Bildiriler*, C. 1, Ankara 1986, s.135-144.

³⁰ B. Karamağaralı, "Narlidere'deki Bazı Figürlü Mezartaşları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, S.III, Ankara 1977, s.126, 146 (Res.16); B. Karamağaralı, *Ahlat Mezartaşları*, Ankara 1992, s.6, 26, Res.16a, 16b.

³¹ B. Karamağaralı, *agm*, s.126, 147 (Res.19).

³² B. Karamağaralı, *agm*, s.126, 147 (Res.18).

³³ B. Karamağaralı, *age*, s.26.

³⁴ B. Karamağaralı, *age*, s.26, Res.105.

³⁵ B. Karamağaralı, *age*, s.26, Res.106.

³⁶ B. Karamağaralı, *agm*, s.126, 147 (Res.17), B. Karamağaralı, *age*, s.26, Res.107.

- DEMİRTAŞ, A., **İçel İli Yakın Çevre İncelemeleri**, Ankara 1990.
- DEVELİ, M. Ş., **Dünden Bugüne Mersin (1836-1990)**, Mersin 2001.
- DÜLGERLER, O. N., **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Ankara 2006.
- ERDMANN, K., “Zur Türkischen Baukunst Seldschukischer und Osmanischer Zeit”, **Istanbul Mitteilungen**, 8, 1958, s.1-39.
- GABRIEL, A., **Monuments Turcs D’anatolie (Kayseri-Niğde)**, Tome Premier, Paris 1931.
- GÖRGÜNAY, N., **Oğuz Damgaları ve Göktürk Harflerinin El Sanatlarımızdaki İzleri**, Ankara 2002.
- KARAMAĞARALI, B., “Narlıdere’deki Bazı Figürlü Mezartaşları”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi**, S.III, Ankara 1977, s.115-147.
- KARAMAĞARALI, B., **Ahlat Mezartaşları**, Ankara 1992.
- Karaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü**, www.karamankulturturizm.gov.tr, (ET: 01.08.2012).
- KUNIHOLM, P. I., “A 1503 - Year Chronology For The Bronze And Iron Ages: 1990-1991 Progress Report of The Aegean Dendrochronology Project”, **VII. Arkeometri Sonuçları Toplantısı**, Ankara 1992, s.121-130.
- MÜLAYİM, S., “Tanımsız Figürlerin İkonografisi”, **Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildiriler (27-31 Mayıs 1996)**, Ankara 1998, s.219-228.
- NEMLİOĞLU, C., “Göçeli (Gökçeli) Camii”, **I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler (11-13 Ekim 2000)**, C. II, Konya 2001, s.117-136.
- OĞUZ, İ., **Tarsus Şer’iyye Sicillerine Göre Mersin Kentinin Kuruluş Öyküsü**, Mersin 2006.
- ÖNEY, G., **Beylikler Devri Sanatı XIV. – XV. Yüzyıl (1300-1453)**, Ankara 1989.
- ÖZBEK, Y., Kayseri’de Bilinmeyen Bir Selçuklu Yapısı: Yazır Köyü Camii”, **I.Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler (11-13 Ekim 2000)**, C.II, Konya 2001, 147-152/525-536.
- ÖZDEMİR, S., **Adana-Mersin Otoban Güzergahında Oluşan Heyelanlar ve Islah Önerileri**, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana 2006.
- SÜMER, F., “Çukur-Ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihden XVI. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar)”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C.1, S.1, Ankara 1964, s.1-111.
- TEKİNDAĞ, Ş., “Karamanlılar”, **İslam Ansiklopedisi**, C.VI, İstanbul 1993, s.316-330.
- TEMİZEL, Ö. G., **Türk Damgalarının Estetik Yapısı ve Görsel Sanatlar Dersinde Uygulama Biçimleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007.
- TEMİZSOY, İ.-UYSAL, V., **Karaman**, Konya 1987.
- TUNCER, O. C., **Anadolu Kümbetleri 2 Beylikler ve Osmanlı Dönemi (Kayseri İline Kadar)**, Ankara 1991.

TUNÇEL, G., “Ramazanoğullarının Mimari Eserlerinde Adana ve Tarsus Ulu Camileri”, 2. **Mersin Milli Kültür ve Eğitim Sempozyumu Bildirileri (2-4 Aralık 1988)**, Ankara 1989, 187-205.

TUTAR, A., “XIX. Yüzyılın Sonlarında Mersin Sancağında Müslümanlar ve Gayrimüslimler”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 9:2, 2004, s.23-36.

UĞUR, S., **İçel Tarihi**, C.2, Mersin 1944.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı Mersin Camili (Gökçeli) Köyü Camii 12.11.2007 Tarihli Tescil Fişi, Kültürel ve Doğal Varlıkları Koruma Envanteri No:33.00.02/09.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı Mersin Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi 14.01.2008 Tarihli Tescil Fişi, Kültürel ve Doğal Varlıkları Koruma Envanteri No:33.00.02/04.

Fotoğraf 1- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, güney cephesi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

Fotoğraf 2- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, doğu cephesi.

Fotoğraf 3- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, batı cephesi.

Turkish Studies

Fotoğraf 4- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, son cemaat yerinin batı cephesi üstündeki pencere alınlığı.

Fotoğraf 5- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, sonradan eklenen minarenin girişi ve kürsüsü.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

Fotoğraf 6- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, son cemaat yerinin doğu kesimi.

Fotoğraf 7- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, giriş.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

Fotoğraf 8- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, giriş kemerinin kilit taşı üzerindeki süsleme.

Fotoğraf 9- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, giriş üstündeki kitabe.

Fotoğraf 10- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, harim.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

Fotoğraf 11- Camili (Gökçeli) Köyü Merkez Camisi, mihrap ve minber.

Fotoğraf 12- Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi, güneybatı köşesi.

Turkish Studies

Fotoğraf 13- Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi, kuzey cephesi.

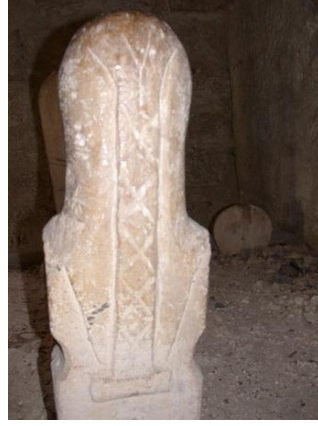
Fotoğraf 14- Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi, kubbe ve geçişleri.

Fotoğraf 15- Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi, mezar taşları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

Fotoğraf 16- Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi, ikinci mezar taşı.

Fotoğraf 17- Camili (Gökçeli) Köyü Türbesi, üçüncü mezar taşı.